

KKI

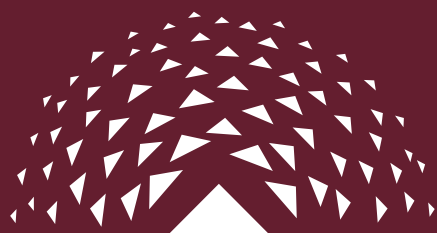
TANULMÁNYOK

T-2019/06.

A nemzetközi kábítószer-ellenes háború és a nemzeti drogpolitika hatása Mexikóban

The International War on Drugs and the Impact
of the National Drug Policy in Mexico

ÁCS DIÁNA

KKI-tanulmányok

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

Külügyi és Külgazdasági Intézet

Lektorálta:

Nagy Sándor Gyula

Tördelés:

Lévárt Tamás

A kiadó elérhetősége:

H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.

Tel.: + 36 1 279-5700

Fax: + 36 1 279-5701

E-mail: info@ifat.hu

<http://kki.hu>

©Ács Diána, 2019

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2019

ISSN 2064-9460

Összefoglaló: Az illegális kábítószerkereskedelem folyamatosan terjeszkedik, ezáltal káros hatása is nő mind a gazdaságra, mind a társadalomra nézve. A jelenlegi nemzetközi drogellenes politika és a globális egyezmények sikeressége az utóbbi időben megkérdőjeleződött. A tanulmányban ezeket a kritikákat vizsgáltam meg Mexikó példáján keresztül: először ismertettem a mexikói drogkereskedelem általános helyzetét, a kormány álláspontját és azon lépéseit, amelyeket az elmúlt években tett, majd bemutattam a kartellek gondolkodását, vagyis hogy valójában milyen gazdasági megfontolással voltak a tevékenységeik azonosíthatók. Mexikó növekvő jelentősége és különleges helyzete indokolta az ország kiválasztását: egyrészt kiemelkedő termelőország az ópiummák terén, másrészt pedig fontos tranzitország az USA-hoz mint az egyik fő fogyasztói piacoz való közelsége okán. Az elmúlt évtizedekben pedig a mexikói drokartellek hatalma és befolyása hozzájárult az országban a drogkereskedelem és az erőszak felerősödéséhez.

Abstract: *The illicit drug trafficking is constantly expanding, thus, its adverse effects are increasing on both the economy and the society. Recent international drug policies and the success of global conventions have lately been called into question. In the study, I examined these critiques by investigating the example of Mexico: first, I outlined the general situation of the Mexican drug trade, the government's position and the steps it has taken in the past years, then I presented the cartels' way of thinking, that actually by what kind of economic considerations, their actions were identifiable. The choice on Mexico was justified by the country's growing significance and special position: on one hand, it stands out as a producer of opium poppies, on the other hand, it is an important transit country due to its proximity to the US as one of the main consumer markets. Furthermore, in the recent decades, the power and the influence of Mexican drug cartels have contributed to an increasing drug trafficking and violence in the country.*

BEVEZETÉS

Az illegális drogkereskedelem jelentős hatást gyakorol a gazdaságra, amely megjelenik mind a kábítószerpiac elleni harcra fordított költségvetésen, mind a bruttó hazai termék tekintetében, sőt, a társadalomban is, hiszen a drogfogyasztók becsült száma folyamatosan növekszik (2016-ban a 15–64 éves korosztályban ez már 275 millió főt jelentett). Mindeközben emelkedik a kábítószer-használat miatti halálesetek száma is: míg 2000-ben 105 000 főről beszélhettünk, a rá következő 5 évben 60 százalékos emelkedés következett be, vagyis ekkor már 168 000 ember haláláért voltak felelősek az illegális drogok.¹

¹ UNODC, 2018, 7–9. o.

A kábítószerpiac működésének kiindulási alapja a standard kompetitív modell. Az illegális piacok gazdasági modellekkel való szemléltetése közel fél évszázaddal korábban jelent meg, először Becker 1968-as tanulmányában.² A standard modellben a keresleti görbe lefelé eső, amely azt sugallja, hogy a megvásárolt és felhasznált mennyiség ceteris paribus fordítottan arányos az árral. A kínálati oldali beavatkozás (pl. egy intenzív rendőri akció az utcai dílerekkel szemben) a kínálati görbét felfelé tolja (balra), miközben az ár megemelkedik, a mennyiség pedig csökken. A jelenlegi drogellenes háború is ezen a működési elven alapul, ugyanis azt az célt kívánta elérni, hogy a nagymértékű rendőri beavatkozás hatására olyan mértékben emelkedjenek meg a kábítószer árjai, hogy az emberek képtelenek legyenek tovább finanszírozni a vásárlást, s így a fogyasztás radikálisan visszaessen. A modellben a görbe meredek, mert a függőség a kereslet rugalmatlanságára utal, tehát az árnövekedés hatására kisebb mértékben csökken a keresett mennyiség. A kínálati görbe pozitív meredekségű, tehát az ár és a mennyiség egyenes arányban nő minden egyéb tényező változatlansága mellett, ugyanis a magasabb ár nagyobb mennyiséget jelent. A kínálat a kereslettel szemben rugalmas, kis árnövekedés nagyobb mértékű emelkedést okoz a kínált mennyiségben.³

Figyelembe kell venni, hogy laposabb keresleti görbe esetén a kínálati oldali beavatkozás sokkal kisebb növekedést okoz a piaci ár tekintetében. Ezen feltételezés szerint a drogellenes háború a mennyiség csökkentésében sikereket hozott, az árak azonban nem sokat emelkedtek az egyensúly elérése érdekében. Valójában azonban a magas áremelkedés a fogyasztott drogok kisebb mértékű visszaesésével társul, ez pedig azt mutatja, hogy a kábítószer-ellenes háború nem működött teljes sikerrel.⁴

A NEMZETKÖZI DROGELLENES HÁBORÚ

A globális kábítószer-ellenes háború körülbelül ötven éve tart, a kívánt célt azonban máig nem érte el, hiszen nem tudta megakadályozni, hogy hosszú távon a drogok kínálata és használata tovább növekedjen. Az UNODC számos olyan negatív következményét azonosította a harcnak, amelyek nem a kábítószer-használatból és az illegális drogpiaclétéből erednek, hanem a választott büntetés-végrehajtás megközelítéséből, amely többek között aláássa a nemzetközi fejlődést és biztonságot, veszélyezteti a közegészséget, az emberi jogokat, elősegíti a megbélyegzést és a diszkriminációt, növeli a bűnözést, az erdőirtást és a szennyezést, ezenfelül milliárdokat költ el egy olyan bűnüldözésre, amely nem hatékony.⁵

2 Reuter, 2010, 18–19. o.

3 Narayanan–Vicknasingam, 2010, 88–89. o.

4 Reuter, 2010, 19. o.

5 CTC, 2019, 1. o.

A drogellenes háború sikertelensége részben annak köszönhető, hogy a beavatkozások a Walras-féle piaci struktúra feltételezéseit követik, miszerint az illegális piac egyfajta központosított modell, amelyben általános keresleti és kínálati görbék, piactisztító ár és tökéletesen informált szereplők találhatók meg. Annak ellenére, hogy ez az elmélet számos nagy jelentőségű bepillantást enged a piacba, nem számol a kiskereskedelem tapasztalati, stilizált tényeivel. Először is, figyelmen kívül hagyja az átveréseket, tehát az olyan tranzakciókat, ahol a vevő nulla tisztaságú drogokat vásárol egy meghatározott áron, mivel az nem különböztethető meg a „normális” tranzakcióktól. Továbbá, fontos a hosszú távú kapcsolatok jelenléte a vevők és eladók között, végezetül pedig jelentős szórás látható az ár és a minőség arányában, amelyeket Walras nem vett figyelembe.⁶ Például az USA esetében megfigyelhető, hogy a magas szintű politikák célja a nagykereskedelmi árak növelése, így a kiskereskedelmi árak emelése és a fogyasztás visszaszorítása. Rose is kimutatta, hogy a nagyobb mértékű lefoglalások nem feltétlenül vezetnek a kiskereskedelmi árak megemelkedéséhez, ahogyan azt az USA esetében bizonyította a kokain és a heroin példájával.⁷

A sikertelenség oka gyakran az, hogy egyes országok csak a nemzeti határainkon belül kívánnak végrehajtani egy drogellenes akciót, nem pedig egy nemzetközi szabályozás vagy akció részeként. Ebben az esetben gyakran csak más ország kartellje veszi át a vezető szerepet a termelés vagy a csempészet tekintetében, ezt mutatja be a léggömbhatás-hipotézis is, amely a drogcsempészet mobilitását illusztrálja. Ebben a metaforában a léggömb jelképezi az illegális kábítószer-kereskedelmet, a rá nehezedő nyomást pedig az illegális drogellenes politikák és a büntetés-végrehajtás. Windle és Farrell⁸ szerint ez egy hidraulikus modell, tehát a teljes nettó „levegő” nem csökken, ugyanis az erősebb hatósági fellépés esetén a kábítószer-csempészet csupán egy új helyre tevődik át. Egy nemzeti szabályozás bevezetése vagy rendőri fellépés esetén például egy másik országban bukkan fel, amely a globális drogkereskedelemben és annak volumenében némi ideiglenes kellemetlenségnél nem okoz nagyobb kárt.⁹ A hipotézis az utóbbi időben vitatottá vált, ugyanis Sherman kimutatta, hogy az utcai drogpiacon rendőrségi razziája igenis rendelkezik egyfajta fennmaradó haszonnal, hiszen a hatósági akció után az illegális kereskedelem kisebb volumennel bír, és nem tér vissza azonnal az eredeti szintre, hanem csak fokozatosan nyeri vissza eredeti nagyságát.¹⁰ A rendőrségi akciók hatásossága egyaránt vitatottá vált, hiszen Sherman azt is megállapította, hogy míg kevesebb az ittas vezetés elleni akció, mint a kábítószer-ellenes, az utóbbiak mégis nagyobb arányban sülnek el visszafelé, és emelik meg a bűnözést, mint az előbbieket.¹¹

6 Galenianos et al., 2012, 1239–1240. o.

7 Rose, 2016, 1. o.

8 Windle és Farrell, 2012, 869. o.

9 Reuter, 2014, 33. o.

10 Windle–Farrell, 2012, 878. o.

11 Sherman, 1990, 25. o.

Az 1990-es éveket követően a kolumbiai Cali és Medellín droggkartellek ellen vívott sikeres harc eredményeként új droggkartellek jelentek meg Mexikóban, amelyek átvették a kolumbiai kartellek munkáját.¹² A kokain esetében a változás 2007 után vált láthatóvá, amikor a kolumbiai terménypusztításoknak és szigorúbb szabályozásoknak köszönhetően a termelés Peruba és Bolíviába tevődött át, míg a feldolgozóüzemeket Venezuelába és Ecuadorba helyezték át, a csempészek új bázisává pedig Közép-Amerika és Mexikó vált.¹³

Az illegális drogtól mentes társadalom elérése számos ország kábítószer-ellenes politikájának meghatározott célja, ennél fogva a drogellenes háború költségeinek felmérésére számos becslés született. Az angol alapítású Transform Drogpolitikai Alapítvány (*Transform Drug Policy Foundation*) becslései szerint az illegális kábítószer elleni küzdelem megközelíti az évi 100 milliárd dollárt, amelyből például 2015-ben csak az USA 25,5 milliárd dollárt költött el szövetségi szinten.¹⁴

A NEMZETKÖZI EREDMÉNYEK KRITIKÁI

A kábítószer-ellenes programok alapvetően a drogtulajdonlás, -fogyasztás és -kereskedelem büntetésén alapulnak, amelyet három ENSZ-egyezmény erősített meg – az 1961-es Egységes Kábítószer Egyezmény, az 1971-es Egyezmény az Egyesült Nemzetek Szervezete Keretében a Pszichotróp Anyagokról, valamint az 1988-as Egyezmény a Kábítószer és a Pszichotróp Anyagok Tiltott Forgalmazása Ellen –. Ezek a politikák azon a feltételezésen nyugszanak, hogy a kábítószerfogyasztást és az illegális droggpiacokat fel lehet számolni.¹⁵ Az 1961-es ENSZ-egyezmény célja az volt, hogy az ópiumtermesztést 15 éven belül, a kannabiszt és a kokaint pedig 25 éven belül eltüntesse. Az 1998-as politikai deklaráció 2009-re kívánta jelenős mértékben csökkenteni a globális kábítószer problémát.¹⁶

Az országok többsége aláírta az ENSZ-szerződéseket,¹⁷ és saját rendőrségi vagy katonai erejével nemzeti szinten próbálja biztosítani azok kikényszerítését.¹⁸ A drogellenes háború célja, hogy csökkentse a hozzáférést a kábítószerhez. Kínálati oldalon ezt a termelés és a kínálat csökkentésével, illetve a termények és az illegális drogok elpusztításával szeretnék elérni. Ennek részeként el kívánják érni, hogy az árak olyan mértékben emelkedjenek meg, hogy végül azok kevésbé (vagy egyáltalán ne) legyenek elérhetőek a fogyasztók számára. A keresleti oldalon a büntetés-végrehajtás játszik meghatározó

12 Kellner–Pipitone, 2010, 29. o.

13 UNODC, 2016, 5. o.

14 Mejía–Csete, 2016, 3. o.

15 GCDP, 2016, 11. o.

16 Ekici, 2016, 65. o.

17 Az 1961-es egyezményt 186 fél, az 1971-es megállapodást 184 ország, míg az 1988-as szerződést 190 állam írta alá (ENSZ, 2019a, b, c).

18 Levine, 2003, 145. o.

szerepet a fogyasztás csökkentésében, ugyanakkor egészségügyi információs és megelőző programok is vannak a kábítószerhasználat kockázatainak megismeréséről.¹⁹

A nemzetközi kábítószer-szabályozási egyezmények kritikájának lényege, hogy a globális rendszer nem törölte el a nem orvosi vagy tudományos célú droghasználatot, sőt, ellenkezőleg, s ekképpen a fogyasztás világszinten növekedést mutat. További probléma, hogy a szerződések büntetése túl szigorúnak mondható, különösen a droghasználókra és az alacsony szintű dílerekre vonatkozóan, hiszen őket ítélik el a legnagyobb számban. Ezenfelül a politika következtében megnövekedett az erőszak a termelő- és csempészsországokban a militarizáció hatására. Hall kimondja, hogy a kábítószer-tilalom mint nemzetközi politika elbukott, hiszen a világ továbbra sem mentes az illegális drogoktól, épp ellenkezőleg, a világszintű fogyasztás tovább növekedett.²⁰

A nemzetközi kábítószer-ellenes rendszer valódi hatását azonban nehéz megbecsülni, hiszen korábban csak nemzeti politikák révén működött a drogtilalom, így nincsenek pontos adatok arról, hogy miként csökkent a droghasználat és a kábítószer okozta károk mértéke, ugyanakkor valószínűsíthető, hogy segítette azt mérsékelni.²¹

A Transform Drogpolitika Alapítvány céljával tűzte ki, hogy elérjék a drogellenes háború lezárását, és egy hatékony, humánus kábítószer-szabályozási rendszert hozzanak létre.²² 2018-as tanulmányukban bemutatták, hogy a teljes tilalom soha nem működhet, mivel az illegalitás jelleméből fakadóan profit mindig létezni fog, s így a beavatkozás révén csak a kábítószer áremelkedését érik el.²³ Ez a nézet egyre elterjedtebbé vált az utóbbi időben, Peter Cohen és Alex Wodak professzorok például azt állították, hogy az ENSZ- és más kábítószer-ellenes egyezmények valójában „kikényszeríthetetlen papírtigrisek vagy papírhullák”. Martin Jelsma 2002-ben a létező egyezményeket egy kisállatkereskedés eladójához hasonlította, aki egy halott papagájt (jelenlegi szabályozási rendszert) próbált eladni. Ebből látható, hogy már több, mint 10 évvel ezelőtt felmerült a rendszer megújításának szüksége.²⁴

Mind a korábbi programok sikertelensége, mind az ENSZ-egyezmények céljainak be nem teljesülése azonban egyfajta paradigmaváltáshoz vezetett az utóbbi időben. 2008-ban például megalakult a Drogok és Demokrácia Latin-amerikai Bizottsága (Comisión Latinoamericana sobre Drogas y Democracia), amely felismerte a stratégia újraorientálásának a fontosságát.²⁵ 2011-ben pedig az UNDOC is a globális kábítószer elleni harc bukásáról írt éves jelentésében, ahol rávilágított, hogy a korábbi drogellenes politika - számos egyéb káros hatás mellett - nemcsak hatástalan, hanem kontraproduktív is volt.²⁶

19 TDPF, 2018, 54. o.

20 Hall, 2017, 2. o.

21 Hall, *i.m.*, 5–6. o.

22 TDPF, 2018, 7. o.

23 TDPF, *i.m.*, 54. o.

24 Levine, 2003, 151. o.

25 SIREM, 2013, 19. o.

26 Zedillo Ponce de León et al., 2018, 1. o.

Az egyezmények mindemellett pozitív eredménnyel egyaránt jártak, amelyet például Robinson kutatása az amerikai katonákról Vietnámban is jól szemléltet. A kutató kimutatta, hogy 34 százalékuk a heroint, 38 százalékuk pedig az ópiumot próbálta ki az ázsiai országban, amelyet képesek voltak finanszírozni azok alacsony árának (6\$/nap) köszönhetően.²⁷ Hazaérkezésük után azonban a katonáknak csak kis aránya (10 százalék) használt kábítószerrel, többségük azt nyilatkozta, hogy az USA-ban sokkal nehezebb volt beszerezni a heroint és az ópiumot, mindazonáltal a családi rosszallás és az egészségügyi hatások mellett a letartóztatás veszélye is magasabb volt az Egyesült Államokban.²⁸

Wodak szerint a nemzetközi szabályozási rendszert már kezdik figyelmen kívül hagyni az országok, és maguktól módosítják a drogpolitikájukat, ugyanakkor valószínűtlennek tartja, hogy új egyezményeket kötnének a közeljövőben.²⁹ Megállapítható, hogy a büntetés-végrehajtás hatására nőnek az árak, amely bizonyos mértékben a hozzáférhetőséget is korlátozza, a kínálat azonban képes lépést tartani a mennyiségében növekvő kereslettel és a szigorú szabályozásokkal, így az árakat is relatíve alacsonyan tudja tartani. Amennyiben azonban a kínálat kevesebb lesz a keresletnél, az vagy a minőség - azaz a tisztaság - rovására megy, vagy megváltoztatja a fogyasztott drogok körét. Az árak azonban csak addig emelkednek, ameddig új eladók nem lépnek a piacra, és míg kialakul az új piaci egyensúly.³⁰

KÁBÍTÓSZER-SZABÁLYOZÁS MEXIKÓBAN

A mexikói kábítószer-szabályozás terén törvényi szinten megemlítenéd az 1917-es Mexikói Alkotmány (*Constitución Política de los Estados Unidos Mexicanos*), amelynek 4. cikkelye az egészség védelmét mondja ki, de ez még nem foglalkozik a kábítószer-fogyasztás szabályozásával.³¹

A mexikói drogellenes szabályozások többsége a múlt évszázadra tehető, amely kezdetben az import (1923), majd később az export (1927) betiltását is jelentette,³² 1926-ig ugyanis az ópium termesztése és kereskedelme Mexikóban teljesen legális volt.³³ Az illegális drogok szabályozása 1931-ben került bele a büntetőtörvénykönyvbe, mint egészségre ártalmas bűncselekmény.³⁴ A Szövetségi Szabályozás a Kábítószer-Függésről (*Reglamento Federal de Toxicomanía*) „toxímano”-nak titulálta azokat, akik nem terápiás okokból használtak drogot.³⁵ 1940 februárjában Lazaró Cardenas kormánya legalizálta

27 Robins, 1993, 1044. o.

28 Hall-Weier, 2010, 177. o.

29 Wodak, 2017, 1225. o.

30 TDPF, 2018, 57. o.

31 Heinze-Armas-Castañeda, 2015, 2. o.

32 Hernández, 2011a, 62. o.

33 Heinze-Armas-Castañeda, 2015, 2. o.

34 Hernández, 2011a, 62. o.

35 Hernández, 2011b, 60. o.

a drogokat Mexikóban, az amerikai kormány ezt azonban veszélyesnek tartotta az USA tekintetében, így embargóval reagált rá, amely júliusban végül a legalizálás felfüggesztéséhez vezetett.³⁶ 1947-ben létrehozták a Szövetségi Biztonsági Igazgatóságot (*Dirección Federal de Seguridad*),³⁷ majd az ezt követő évben megindult a „Nagy Kampány” az illegális termények elpusztítása érdekében, amelynek során 90 hektárnyi területet semmisítettek meg. A kampány tovább folytatódott: 1964-ben 1000 hektárt, 1968-ban 4500 hektárt, 1973-ban pedig 10 000 hektárt tisztítottak meg.³⁸ 1978-ban törvénybe iktatták a fogyasztás büntetését,³⁹ s a korábbi szóhasználat (*toxímano*) helyett függőként (*adicto*) hivatkoztak rájuk. A kannabisz esetében például bármilyen jellegű tulajdonlás, eladás, kereskedelem 2-től 8 évig tartó börtönbüntetést vont maga után. 1994-ben megnövelték a büntetéseket a kábítószer-termelés, -szállítás, -csempészet, -kereskedelem, -behozatal és -kivitel tekintetében.⁴⁰

Az egyik legjelentősebb a 2009-es törvény a kismértékű kábítószerokról⁴¹ és annak a drogkereskedelemre és -fogyasztásra tett hatásairól.⁴² A további nemzeti szabályozásokra azért van szükség, mert az ENSZ-dokumentumokat le kell fordítani és bele kell ágyazni a nemzeti törvényhozásba. A törvény dekriminalizálta a kis mennyiségű tulajdonlást, vásárlást és termesztést személyes használatra, a pontos volument is rögzítették több drogtípus esetében.⁴³ A szabályozás pozitív hozadéka, hogy megkülönbözteti a fogyasztót, a függőt és a dílert, és foglalkozik a kárcsökkentéssel, hiányzik azonban egy átfogó megközelítés, és nem határozza meg azt hatóságot vagy azon hatóságok körét, amelyeknek ezzel kellene foglalkoznia.⁴⁴

A 2014-es Általános Egészségügyi Törvény (*Ley General de Salud*) 237. cikkelye felsorolja a tiltott anyagokat és növényeket, amelyek bármilyen formában és származékaikban tiltottak. A Szövetségi Büntetőtörvénykönyvet (*Código Penal Federal*) többször megújították, legutoljára 2015-ben, amikor a börtönbüntetés (10–25 év) és a bírság (100–500 nap) mértékét szabták meg az olyan különféle illegális tevékenységekért, mint például a kábítószer termelése, szállítása, kereskedelme, pénzügyi támogatása vagy népszerűsítése.⁴⁵

---

36 Heinze–Armas-Castañeda, 2015, 2. o.

37 Hernández, 2011b, 61. o.

38 Wert, 1985, 96. o.

39 Hernández, 2011a, 62. o.

40 Hernández, 2011b, 6061. o.

41 A törvény neve: „ley de narcomenudeo” (Mackey et al., 2014, 1. o.).

42 Tinajero–Angles, 2009, 3. o.

43 Mackey et al., 2014, 4. o.

44 Tinajero–Angles, 2009, 2. o.

45 Estados Unidos Mexicanos, 2014, 46. o.

A MEXIKÓI ILLEGÁLIS DROGKERESKEDELEM ÉS A KÁBÍTÓSZER-ELLENES POLITIKA

Mexikó kezdetben csak az illegális drogok szállításában, csempészetében vállalt nagyobb szerepet északi határán keresztül, annak ellenére, hogy már 1900 előtt természetű az ópiumot.⁴⁶ Napjainkban már az egyik legjelentősebb ópiumtermesztővé vált Guatemala és Kolumbia mellett. Régebben jellemző volt, hogy a Kolumbiából származó kokaint mexikói drogcsempész szervezetek továbbították más országokba, a helyi kartellek azonban fokozatosan megnövelték a szerepüket, így manapság például már közvetlenül vesznek kokain-hidrokloridot a FARC-tól. A Mexikón keresztül csempésztett kokain 80-90 százalékát az USA-ban fogyasztják el.⁴⁷ Az 1960-as években Mexikó az USA legnagyobb heroin és marihuána beszállítójává vált, 1974-ben az amerikai heroinpiac 75 százalékát mexikói dílerek irányították.⁴⁸ Az 1980-as évek közepén felvették a kapcsolatot a kolumbiai kokainkartellekkel, és meghatározott illeték ellenében az USA-ba csempészték a kábítószer, folyamatosan fejlesztve ezzel a rendszerüket és az elosztási hálózatukat, diverzifikálva a drogok típusát, a kokain mellett heroinnal és metamfetaminnal bővítve a kínálatot.⁴⁹

A mexikói kartelleknek a marihuána tekintetében csak az egyesült államokbeli nagykereskedelmi profitja 1 és 2 milliárd dollár közé tehető,⁵⁰ míg a teljes nagykereskedelmi illegális drogpiac 14 és 48 milliárd közötti értéket ér el éves szinten.⁵¹ A metamfetamin tekintetében például mind termelés, mind elosztás szempontjából jelentős, az amerikai piac 70-90 százaléka mexikói eredetű.⁵² Egyes becslések szerint a kábítószer-kereskedelem éves profitja 11 és 29 milliárd dollár között mozog,⁵³ amely az ország bruttó hazai termékének 3-4 százalékát és körülbelül fél millió ember jövedelemszerzési lehetőségét jelentheti.⁵⁴

A mexikói kormány régóta próbál sikeresen fellépni az illegális drogkereskedelem ellen, a biztonságpolitikájának négy fő célja: a bűnüldözési intézmények erősítése; az illegális drogfogyasztás csökkentése, megállítása vagy elkerülése; a bünszervezetek gyengítése; valamint a bűnözői irányítás alatt álló területek felszabadítása.⁵⁵

A 20. században az USA drogellenes politikája változást hozott a mexikói kormányzat hozzáállásában.⁵⁶ Az 1970-es évektől az USA felszerelést és felkészítést biztosított Mexikónak a marihuána- és ópiummezők felszámolása érdekében, a két ország együttműködésében azonban töréspontot jelentett Enrique Camarena DEA ügynök

46 Bucardo et al., 2005, 281. o.

47 CICAD, 2009, 15. o.

48 Bucardo et al., 2005, 284. o.

49 Bonner, 2012, 13. o.

50 CICAD, 2009, 22. o.

51 Dell, 2015, 1744. o.

52 Brouwer et al., 2009, 707. o.

53 Mercille, 2011, 1637. o.

54 Shirk, 2011, 5. o.

55 Guerrero-Gutiérrez, 2011, 59. o.

56 Toro, 1995, 5. o.

meggyilkolása 1985-ben, amely csak 1998-tól változott meg a kétnemzeti kábítószer-ellenőrzési stratégiának köszönhetően⁵⁷ – ez a kábítószer tilalmát, a termelés és a csempészet visszaszorítását, a jogrendszer megerősítését és a pénzmosás elleni harcot foglalta magában. A következő lépést 2007-ben a Mérida Kezdeményezés jelentette, amelyet a George W. Bush amerikai elnök és Felipe Calderón mexikói elnök közötti Biztonsági és Kábítószer-Ellenes Együttműködési Egyezmény, majd a 2010-es Méridán Túl Stratégia követett.⁵⁸

2012-ben megválasztották Enrique Peña Nieto mexikói elnököt, aki a vezetőellenes stratégia és a katonai akciók helyett bűnmegelőzést és erőszakcsökkentést részesített előnyben, 2013-ban pedig aláírta a Béke Mexikóért (*Pacto por México*) egyezményt, amely a gyilkosságok, emberrablások és zsarolások redukálását tűzte ki célul.⁵⁹ Valójában azonban nem sikerült jogi keretet biztosítani a katonaság beavatkozásaihoz, ennek ellenére Mexikó továbbra is részt vett a kábítószer-ellenes akciókban, de a szövetségi, az állami és a helyi hatóságok nem köteleződtek el a koherens nemzeti stratégia iránt, így a bűnszervezetek képesek voltak megtartani korábbi hatalmukat.⁶⁰

A PROGRAMOK SIKERESSÉGÉNEK ÉRTÉKELÉSE MEXIKÓBAN

Mexikóra vonatkoznak az ENSZ-egyezmények és a nemzeti kábítószer-ellenes törvények és politikák. A kormány folyamatosan próbál fellépni az illegális drogkereskedelem ellen, amely egyre nagyobb problémát okoz az országban, a mexikói drogkartellek ugyanis a főbb kolumbiai szervezetek összeomlását követően exponenciális mértékben terjeszkedtek az utóbbi évtizedekben, különösen a nyugati félteke kokain kereskedelmében. Ahogyan a kábítószerüzlet növekedett, a drogkereskedők egyre láthatóbbá váltak a mexikói társadalomban és véres konfliktusok alakultak ki közöttük és az állam között.⁶¹

Mejía és Csete megemlíti,⁶² hogy az erősödő erőszakhullám részben a kormányzati politikának, részben pedig a csempészhálózatok Mexikóba való településének a következménye,⁶³ és megfigyelhető a feltételezett léggömbhatás is. Az USA-vezette Kolumbia-terv következtében a kokaincsempészet koordinálása terén fellépő hatalmi vákuumot használták ki a mexikói kartellek, és így megnövelték szerepüket a csempészetben. A mexikói kábítószerrel kapcsolatos erőszak magas aránya tehát részben a kolumbiai drogellenes háború sikerének köszönhető.⁶⁴

57 Az egyezmény neve: Binational Drug Control Strategy.

58 Seelke et al., 2011, 15–16. o.

59 Chi et al., 2013, 10. o.

60 Noriega, 2018, 18. o.

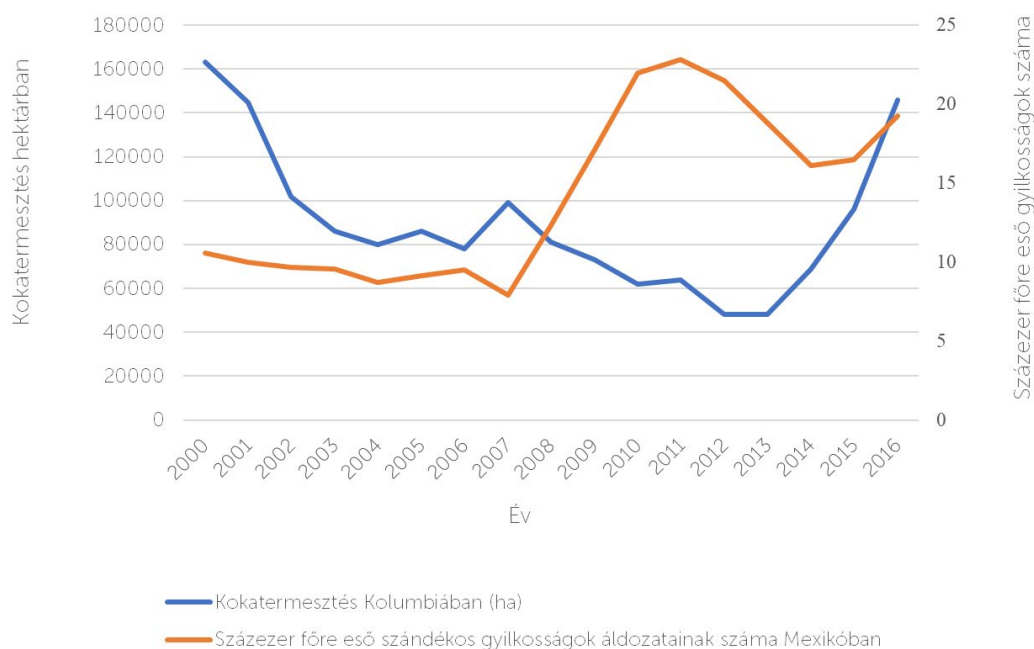
61 Campbell, 2014, 61. o.

62 Mejía és Csete, 2016, 11. o.

63 Annak ellenére, hogy valószínűleg nem minden illegális piac erőszakos jellegű, azonban Mejía és társai megállapították, hogy a nagykereskedelmi kábítószerpiacokra ez érvényes, ugyanis a kartellek bővülésének hatására megemelkedtek a gyilkossági ráták (Mejía et al., 2013, 32. o.).

64 Bagley, 2013, 104. o.

1. ábra
A kolumbiai kokatermesztés és a mexikói gyilkossági ráta⁶⁵

Az 1930-as évektől⁶⁶ az 1970-es évekig csökkent a mexikói erőszakos bűncselekmények és gyilkosságok száma, majd az 1980-as évek gazdasági és politikai zavarát követően 1990-től ismét alacsonyabbá váltak 2007-ig, majd élesen emelkedtek 2011-ig.⁶⁷ Az ábrán látható, hogy a kolumbiai kokatermesztés csökkenésével inverz módon megnőtt a gyilkosságok száma Mexikóban. A két görbe egyidejű mozgása 2006 és 2014 között figyelhető meg, amely a Calderón-adminisztrációt és az azt követő kétéves időszakot fedi le. 2014 után a kolumbiai kokatermesztés növekedni kezdett, a mexikói gyilkosságok pedig tovább emelkedtek.

2006-ban Felipe Calderón mexikói elnök a beiktatását követően egy új agresszív politikát hirdetett meg, amelynek következtében több mint 60.000⁶⁸ ember halt meg kábítószerrel kapcsolatos halálesetben, és a gyilkosságok száma is megemelkedett. A drogháborúban⁶⁹ fontos szerepet töltött be az a vezetői stratégia, amely a bűnözői hálózatok legmagasabb szintű vezetőinek elfogására koncentrált, ezáltal pedig a droggartellek lefejezését, vagyis azok vezéreinek bebörtönzését foglalta magában. Mindez azonban a bandák felbomlása helyett csak azok széttöredezéséhez és

65 Saját szerkesztés *Colombia Reports*, UNODC (2019b) alapján.

66 1910-ben a forradalmi, a következő két évtizedben pedig a posztforradalmi időszakot jellemezte nagyobb mértékű erőszak (Shirk–Wallman, 2015, 1348. o.).

67 Shirk–Wallman, 2015, 1349. o.

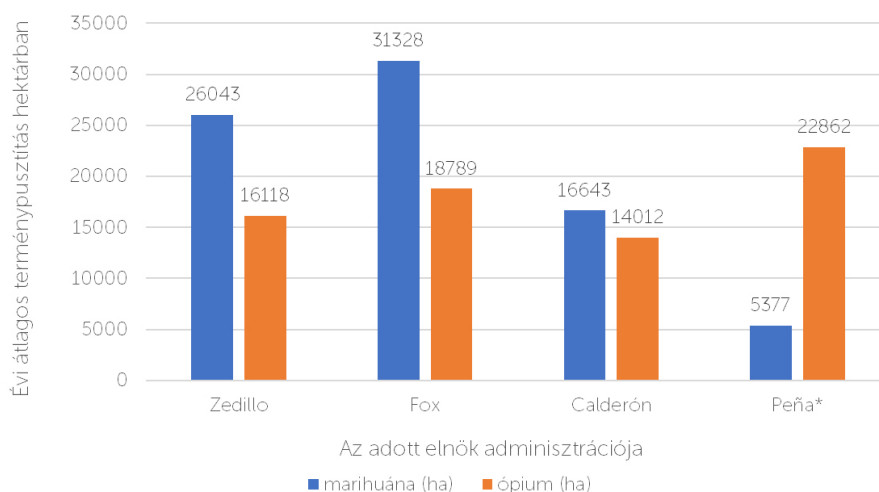
68 A hivatalos kormányzati statisztikáktól eltérően egyes szakértők szerint több, mint 70.000 ember halt meg Calderón elnöksége alatt (Bastidas, 2012, 97. o.).

69 A mexikói drogellenes háborút sokan Calderón elnökségének idejére teszik, a kartellek közötti erőszak azonban már az 1990-es években megkezdődött, sőt, Vicente Fox elnöksége alatt jelentősen fel is erősödött. 2003-ban Fox indította el az első mexikói razzsiát (Lessing, 2017, 218. o.).

további véres hatalmi harcokhoz vezetett.⁷⁰ A kartellek a drogcsempész-útvonalak irányításáért versengenek, mivel mindannyian vezető szerepre törekednek a világ legnagyobb piacán, az USA-ban. A Calderón-adminisztráció alatt a marihuána és az ópiummák terménymegsemmisítés és a kokainlefoglalások mértéke alacsonyabb volt, mint a Fox-adminisztráció (2000–2006) idején, a fő különbség a letartóztatások és a katonai bevetések nagyságában volt megtalálható.⁷¹

2. ábra
Mexikói évi átlagos terménypusztítások
a különbözőadminisztrációk ideje alatt^{72 73}

A mexikói kormányzat jelentései alátámasztják a fenti állítást a termények elpusztítására vonatkozóan, hiszen az ábrából látható, hogy Calderón elnöksége alatt mind a marihuána, mind az ópium terményének elpusztítása visszaesett a korábbi két adminisztrációhoz képest, különösen a marihuána tekintetében közel felére csökkent az elpusztított termőterület aránya, majd Peña alatt tovább csökkent az egyharmadára, miközben az ópium tekintetében megnövekedett az elpusztított hektárok száma.⁷⁴

Valójában a terménypusztítások kevés eredménnyel jártak Mexikóban, a legsikeresebb programnak az 1970-es évek közepén történt pusztítást tekintik, amely során a mexikói ópiummezőket vegyszereztek.⁷⁵ Az akció következtében azonban a mexikói farmerek trópusibb régiókra telepítették át a termesztést, meredek hegyoldalakra és erdősebb környékre, 1000 méter fölé, annak érdekében, hogy megnehezítsék a termőföldek felfedezését.⁷⁶

70 Szente-Varga, 2015, 50. o.

71 Calderón et al., 2015, 1456. o.

72 Peña esetében csak 2012 és 2017 közötti adatok alapján készült az átlag adathiány következtében.

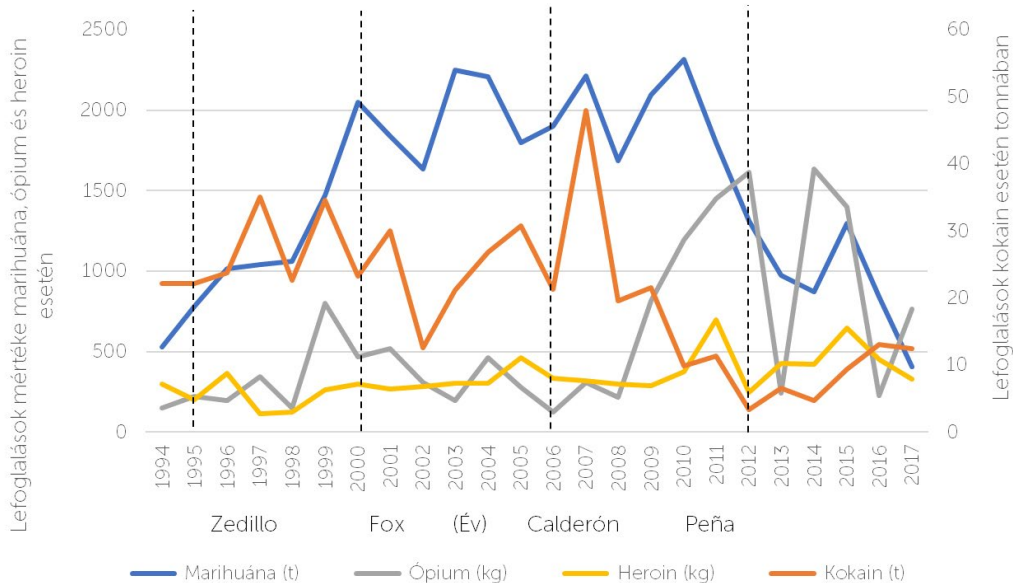
73 Saját szerkesztés az éves kormányzati jelentések alapján (*Estados Unidos Mexicanos*, 2013, 2018).

74 *Estados Unidos Mexicanos*, 2013, 2018.

75 Reuter, 2001, 21. o.

76 Bucardo et al., 2005, 4. o.

3. ábra
Lefoglalások Mexikóban a különböző drogtípusok esetén⁷⁷

Guerrero-Gutiérrez⁷⁸ megemlíti a kokain és a marihuána nagymértékű emelkedését 1999 és 2000 között, a két drog ugyanakkor már 1994-től folyamatosan növekvő tendenciát mutatott. A marihuána tetőzése 2010-ig tartott, azóta csökkent, a kokain 2007-es csúcspontja után szintén csökkent, míg az ópium esetében 2008-at követően megfigyelhető egy komoly emelkedés. A heroin (szinte) végig stabil trendet mutat Mexikóban, a pszichotróp szerek⁷⁹ pedig nagy volatilitással rendelkeznek, amely mind a négy adminisztrációt jellemzi, de Fox és Calderón alatt érték el a legmagasabb értékeket (21,6 millió 2004-ben és 31,8 millió 2008-ban). Ebből látható, hogy a Calderón-adminisztráció a kínálati lánc későbbi pontján kívánt becsatlakozni a kábítószer-ellenes háborúba, hiszen mind a terménypusztítások, mind a marihuána és kokain lefoglalások csökkentek az elnöksége idején.

Ehelyett más téren figyelhető meg igazán Calderón politikájának a hatása, a védelmi kiadások, a közbiztonság és a bűnüldözés költségei ugyanis majdnem a duplájukra emelkedtek az elnöksége alatt: ez 2007-ben 66.000 millió pesot (körülbelül 4,78 milliárd dollárt) jelentett, 2012-ben viszont már 129.000 millió pesot (6,98 milliárd dollárt).⁸⁰

77 Saját szerkesztés az éves kormányzati jelentések alapján (*Estados Unidos Mexicanos*, 2013, 2018).

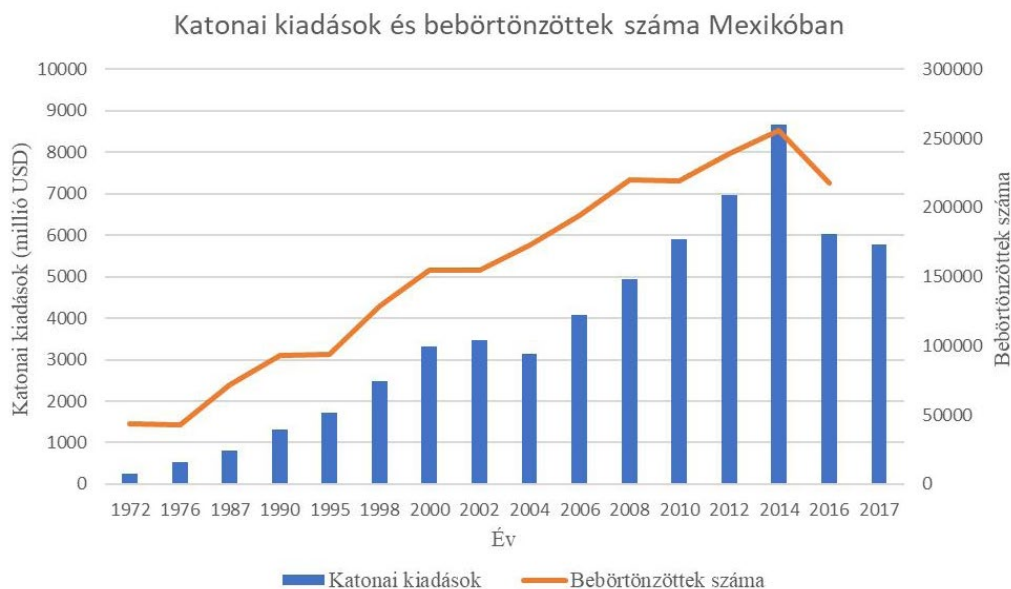
78 Guerrero-Gutiérrez, 2011, 59. o.

79 A pszichotróp szerek olyan nagy volatilitással rendelkeznek, hogy ábrázolásuk esetén a többi kábítószer mozgása nem kivehető, ezért nem szerepelnek az ábrán (lásd *Estados Unidos Mexicanos*, 2013, 2018).

80 Bastidas, 2012, 100. o.

4. ábra
Katonai kiadások és bebörtönzöttek száma Mexikóban^{81 82}

Az ábrán látható, hogy a katonai kiadások szinte folyamatosan növekvő tendenciát mutatnak, bár 2004-ben és 2016-tól megfigyelhető egy csökkenés. A Calderón-adminisztráció korábbi elnökökkel való összehasonlítása alapján elmondható, hogy Zedillohoz (1994–2000) képest a katonai kiadások 2,506 milliárd dollárról Fox (2000–2006) esetében 3,503 milliárdra, majd Calderón (2006–2012) esetében 4,939 milliárd dollárra nőttek, amely szinte kétszeres emelkedést jelent a két elnöki ciklus alatt. Ez részben annak köszönhető, hogy a mexikói elnök a korrump rendőrség helyett a katonai erőket részesítette előnyben a drogellenes háború során.⁸³

A kormány 2009-ben kiadott egy listát a 37 legkeresettebb drogbáróról, akik közül két éven belül 20-at elkaptak vagy megöltek, vagyis kétszer annyit, mint az előző két adminisztráció alatt összesen.⁸⁴ A mexikói kormányzati statisztikák is ezt igazolják, ekképpen elmondható, hogy a drogkereskedelem miatt letartóztatottak száma a Zedillo-adminisztráció alatt 102,9 ezer főt jelentett, amely Fox alatt enyhén növekedett (115,4 ezer fő), Calderón alatt pedig majdnem megkétszereződött (202,9 ezer fő).

Az erőszak nemcsak a kartellek tagjait érte utol, hanem a bűnüldözési szervekét is. Calderón elnöksége alatt a főbb kartellek (Gulf, Juárez, Michoacana-család, Sinaloa, Tijuana) bevétele évi 5-10 milliárdot tett ki csak a kábítószerből, ezért a profit megvédése érdekében a drogkartellek mottójává

81 A Prison Studies nem minden évre visszamenőleg rendelkezett adatokkal, 2000-től két évente, korábban pedig ennél ritkábban adott ki információt.

82 Saját szerkesztés *Világbank* (2019) és *Prison Studies* (2019) alapján.

83 Shirk, 2011, 9. o.

84 Calderón et al., 2015, 1456. o.

a „plata o plomo?”⁸⁵ vált, amely azt jelentette, hogy akit nem tudtak megvesztegetni, azt megfenyegették vagy megölték. 2007 és 2012 között 32 polgármestert és 83 rendőrfőnököt gyilkoltak meg, számos újságíróval egyetemben.⁸⁶

A mexikói kormányzati statisztikák nem kategorizálják a gyilkosságokat típus szerint, így nem rendelkeznek statisztikával a kábítószerhez kapcsolódó erőszakos halálesetekről sem. Ennek megvizsgálására a szervezett erőszak és polgárháborúk elemzésével foglalkozó Uppsala Conflict Data Program (UCDP) adatsorát használtam.⁸⁷

5. ábra
Erőszakos halálesetek csoportosítása Mexikóban⁸⁸

A halálesetekről a UCDP 1990 és 2017 között rendelkezik adatokkal, három kategóriára bontva a gyilkosságokat. Az első az állami konfliktus, amely 1994-ben csúcsosodott ki, a mexikói zapatista lázadásnak köszönhetően.⁸⁹ Ezt követően 2003-tól, majd 2007-től (Calderón beiktatásától) még meredekebben kezdett el emelkedni a nem állami konfliktus miatt elhunytak száma, a drokartellek egymás közti harcainak eredményeképpen. Látható, hogy 2010 után bár ezek száma csökkenni kezdett, 2009 és 2011 között az egyoldalú

85 A mottó jelentése ezüst vagy ólom, azaz kenőpénz vagy halál. Eredetileg Pablo Escobar kolumbiai drogbáró nevéhez volt köthető (Dal Bó et al., 2006, 42. o.).

86 Bonner, 2012, 13. o.

87 A UCDP definíciója szerint az számít incidensnek, amelyet egy szervezett szereplő általi fegyveres konfliktus egy másik szervezett szereplő vagy civilek ellen, amely egy bizonyos helyen és időben, legalább egy halálesetet eredményezett (UCDP, 2018).

88 Saját szerkesztés UCDP (2019) alapján.

89 Ronfeldt et al., 1998, 133. o.

erőszakban elhunytak száma nőtt meg, amely időszak alatt a legtöbb halálesetet a civil áldozatok jelentették a Los Zetas kartell tevékenysége okán. Ebből érzékelhető, hogy bár korábban a kormányzati akcióknak volt hatása a megnövekedett gyilkossági rátára, a kétezres évektől jelentőssé vált a kartellek miatti halálesetek száma, főként a hatalmi vetélkedéseknek a következtében.

Ekképpen pedig Calderón elnök ezen politikájának a sikerességét kritika éri, sőt, egyesek szerint a droggartellek vezetőinek megölése vezetett közvetlenül az erőszakos cselekmények számának ily meredek megemelkedéséhez.⁹⁰ Egy 2015-ös kimutatás szerint a droggartellek vezetőinek semlegesítése rövid távon pozitívan hat a kábítószercsempész szervezetek által elkövetett erőszakra és a népesség körében a gyilkossági rátákra is, így négy mechanizmust azonosítottak a növekvő erőszak terén. Ide tartozik a megnövekedett sebezhetőség a külső csoportokkal szemben, akik nagyobb valószínűséggel lépnek fel a lefejezett kartell ellen; a belső, kartellen belüli hatalmi harcok a vezető pozícióért; a parancsnoklási rend megtörése, amellyel elveszítik a helyi bünszervezetek feletti irányítás és fegyelmezés képességét; illetve a megnövekedett számú, állam elleni támadások.⁹¹ További problémát jelentett, hogy a kartellek jelenléte a szegénység sújtotta területeken párosulva a gazdasági lehetőségek hiányával arra ösztönözte a fiatalokat, hogy csatlakozzanak ezekhez a szervezetekhez a megélhetésük biztosítása érdekében.⁹²

A korrupció a korábbinál nagyobb méreteket öltött, a kartellek növekvő bevételeinek és hatalmának köszönhetően. Calderón korrupt szövetségi (*Agencia Federal de Investigación - AFI*), állami és önkormányzati rendőrséggel szembesült, amelynek következtében az elnök a katonasághoz fordult segítségként, majd pedig létrehozta az új szövetségi rendőrséget.⁹³

Korábban az USA a kábítószer áramlásának csökkentését tekintette fő prioritásnak, az erőszak visszaszorítása csak másodlagos fontosságú volt számára. A mexikói kormány a kartellek felsővezetésének elfogását vagy megölését tűzte ki céljául, ezáltal kívánta megvalósítani az illegális drogok és az erőszak csökkentését. Peña 2012-től ebben változást szeretett volna elérni, ugyanis az erőszak visszaszorítását és (a korábbi kínálat oldali beavatkozás helyett) a kereslet oldali bűnözés megelőzését részesítette előnyben. Ennek teljes sikeréhez azonban a fő fogyasztói piacokon kellett csökkentenie a keresletet. Bush, majd Obama is felismerte, hogy az amerikai piac mekkora felelősséggel bír a mexikói droggereskedelem és biztonság felett.⁹⁴

---

90 Calderón et al., 2015, 1457. o.

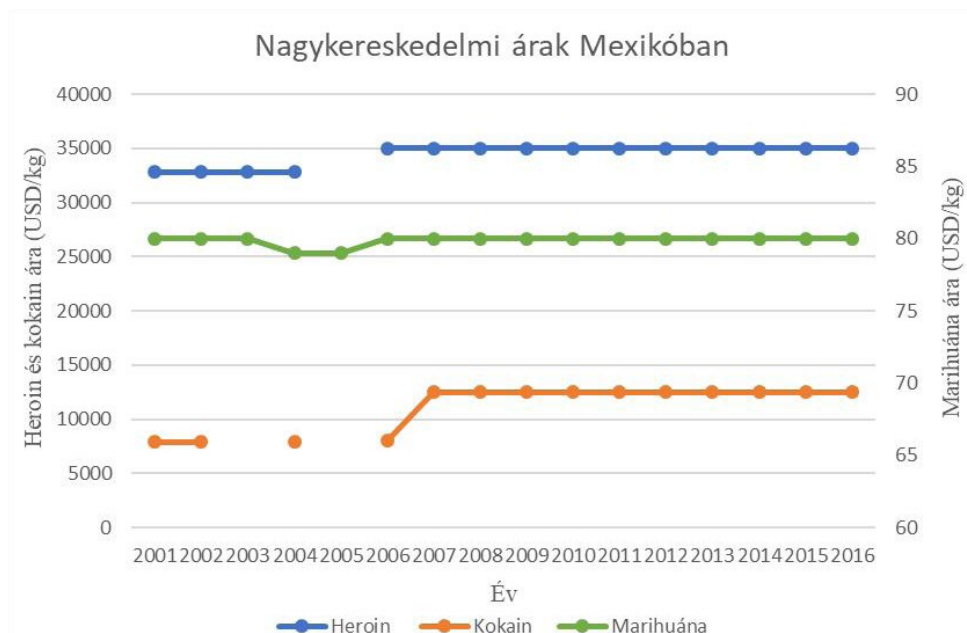
91 Calderón et al., 2015, 1460–1461. o.

92 Chi et al., 2013, 6. o.

93 Bonner, 2012, 14. o.

94 Chi et al., 2013, 4. o.

6. ábra
Nagykereskedelmi árak Mexikóban⁹⁵

A nemzetközi kábítószer-ellenes politikák kitűzött céljainak ellenére sem sikerült elérni azt, hogy az illegális drogok ára nagy mértékben megemelkedjen, sőt, világszinten csökkenés következett be. Mexikó esetében stagnálás volt megfigyelhető a vizsgált 15 évben, 2004 és 2007 között kisebb áremelkedésnek lehettünk tanúi, a nagykereskedelmi árak azóta viszont változatlanok. Calderón drogellenes háborújának elemzése során megfigyelhető, hogy az árak elnökségének első évében megemelkedtek, a drogellenes akciók további része azonban nem okozott kellő változást, tehát nem sikerült elérni az árak megfelelő növekedését, így a fogyasztás nagymértékű visszaesését sem.

A drokartellekről szóló vita tekintetében azonban ki kell emelni, hogy azok gyakran más bűncselekményekben szintén részt vesznek - ahogyan az Mexikó esetében is történt, ahol sűrűn kapcsolatba léptek korrupst rendőrökkel, katonákkal és politikusokkal, s az olyan jelentősebb kartellek, mint például a Juárez, a Sinaloa, a Pacífico Sur, a Gulf, a Tijuana kartell, Los Zetas és a Michoacana-család pedig viszonylagos autonómiával is rendelkeztek.⁹⁶ A kábítószer-ellenes politikák további következménye a diverzifikáció, amely felerősödik, ha az illegális drogereskedelem túl költségessé válik, vagyis a kartellek profitábilisabb tevékenységek felé fordulnak – így megemelkedhet például az emberrablások, az embercsempészet, a prostitúció, a bergyilkosságok, az autólopások, a zsarolás és a pénzmosás száma is –. További kihatás, hogy a megnövekedett mexikói erőszak hatására több, mint

95 Saját szerkesztés UNODC (2000, 2003-2013, 2019a) alapján.

96 Campbell, 2014, 61. o.

1,6 millió ember hagyta el otthonát, békésebb helyet keresve magának.⁹⁷ Annak ellenére, hogy Mexikó jelentős helyet képvisel a kábítószer-kereskedelemben, a magas szintű kiadások a drogellenes politika és végrehajtás tekintetében nem egyediek, hiszen globális szinten a 100 milliárd dollárt is elérik.⁹⁸

A MEXIKÓI KARTELLEK GAZDASÁGI MODELLJEI

A különböző mexikói kartellek egyedi gazdasági modellek alapján működnek, a kartellek vezetői pedig főként gazdasági alapon döntenek, így arról is, hogy a drogkereskedelem mellett milyen más illegális tevékenységekbe kapcsolódnak be. Például Los Caballeros Templarios „La Tuta” modellje a kényszer alkalmazásán alapul, amelynek célja, hogy extra profitra tegyen szert az egyénektől és a vállalkozásoktól úgy, hogy azokat végleg a csoport irányítása alá vonja.⁹⁹ A kartell a Pacífico Sur-ral egyetemben regionális kartellnek számít, csak a csempészútvonal kis részén rendelkezik hatalommal és kapacitása tekintetében is korlátolt.¹⁰⁰

A 20. század végén a Guadalajara kartell szinte egyeduralkodónak számított a kábítószer-kereskedelemben az országban (Miguel „El Padrino” Ángel Félix Gallardo vezetésével), ezt követően azonban két kartell is szert tett domináns pozícióra Mexikóban, az egyikük a Sinaloa kartell, amely az állam legnagyobb csempészcsoportja a szállított mennyiség alapján.¹⁰¹ Az itt elhíresült El Chapo-modell a kartell vezetőjéhez köthető, ami a kormányzattal való konfrontáció elkerülésén alapul, és nem kapcsolódik egyéb bűnözési tevékenységi körökhöz.¹⁰²

A Gulf kartell az 1990-es években kezdett el nagy mértékben terjeszkedni, ennek köszönhetően került konfliktusba a Sinaloa tagjaival, míg a mexikói különleges erőktől dezertált tagokból álló Los Zetas egyfajta védelmi szervezetként kezdte, majd pedig folyamatosan kiépítette kapacitását mind a kábítószer-kereskedelem, mind az egyéb bűnözés terén.¹⁰³ A két kartell egyaránt olyan modellt alkalmaz, amely során védelmi pénzt kérnek a helyi üzletektől és más bűnözőktől az általuk irányított területen belül.¹⁰⁴ Ezt a három fő kartellt nemzeti kartelleknek hívják, amely azt jelenti, hogy a kábítószerirányítás beérkező és kilépő pontját is az országban tartják számos drog esetében. Ennek ellenére tovább kívánnak terjeszkedni az északi határ irányába, amelynek köszönhetően folyamatosan területi vitákba keverednek más kartellekkel.¹⁰⁵

---

97 Chi et al., 2013, 30. o.

98 Dell, 2015, 1740. o.

99 LaSusa, 2015.

100 Guerrero-Gutiérrez, 2011, 28. o.

101 Kellner-Pipione, 2010, 30. o.

102 LaSusa, 2015.

103 Kellner-Pipione, 2010, 31–32. o.

104 LaSusa, 2015.

105 Guerrero-Gutiérrez, 2011, 28. o.

A Tijuana és a Juárez kartell díjbeszedő kartellnek minősül, ugyanis fő jövedelmüket más kartellek szállítmányának megadóztatásából szedik be, így bevételeik kisebb százaléka származik csak kábítószerekből, viszont annak köszönhetően, hogy ezek a kartellek határmenti községekben működnek, nem képesek tevékenységeiket olyan mértékben diverzifikálni, mint például a nemzeti kartellek. Terület- és hatalomvesztés esetén más illegális tevékenységbe fektetnek be, vagy eltűnnek, és új kartellek lépnek helyükbe.¹⁰⁶

A Michoacáni család (*La Familia Michoacána*) kezdetben szintén a helyi vállalkozásoktól szedett adókból finanszírozta magát, később azonban a Gulf kartellel lépett kapcsolatba. Fő vezetője Nazario „El más loco” [A legőrültebb] Moreno González volt. A DEA szerint a kartell egyfajta „Robin Hood mentalitással” rendelkezett, és abban hitt, hogy megóvja az embereket a korrupt kormánytól és más kartellektől. Ennek ellenére azonban egy kifejezetten erőszakos szervezet volt, amely akkora fenyegetést jelentett Mexikó számára, hogy a kormány külön műveletet (Michoacán művelet) indított a család ellen 2007-ben.¹⁰⁷

Annak köszönhetően, hogy néhány kartell, a Gulf kartellhez hasonlóan, már több évtizede működik, mások viszont meglehetősen újak, mint a Los Gueros, a folyamatosan változó szövetségeknek köszönhetően szinte lehetetlen pontosan megállapítani, mikor melyik kartell van éppen működésben. Eltérő logisztikai szolgáltatásokkal és technológiai hálózatokkal rendelkeznek, például a Sinaloa kartellnek kiterjedt alagútépítő szakértői hálózata van, amelyen keresztül Mexikó és az USA között csempészik a drogokat.¹⁰⁸

Ebből látható, hogy a legnagyobb fenyegetést a nemzeti kartellek jelentik, mind méretükből, mind a kábítószer-kereskedelem nagyságrendjéből adódóan. A kisebb kartellek főként területi szinten jelentősek, abban az esetben azonban, ha például egy díjbeszedő vagy regionális kartellt fel tud oszlatni a bűnüldözés, akkor gyakran más kartellek lépnek (szinte azonnal) a helyükbe, ekképpen a kereskedelemben nem lesz nagy visszaesés.

KONKLÚZIÓ

Összességében elmondható, hogy a nemzetközi kábítószer-ellenes háború évtizedek óta zajlik, az utóbbi időben azonban egyre többen kérdőjelezik meg sikerességét, amely alapot nyújtott a tanulmány készítése során. A droghereskedelem terjedése egyaránt felfedezhető a fogyasztók számának növekedésében, a lefoglalások és a terménypusztítások volumenében. A nemzeti akciók és a kábítószer-tilalom elérheti, hogy bizonyos csempésztvonalak használata megdráguljon, ez viszont némi rövid távú kiesésnél nem ér el többet, a kartellek ugyanis megtalálják az új alternatívákat, és így például új

---

106 Uo.

107 Langton, 2011.

108 Morris, 2013, 30. o.

tranzitországok fognak jelentőséget kapni a csempészet során. Ez a léggömb-hatás-hipotézis igazolása, amely megfigyelhető volt Kolumbia és Mexikó között az 1990-es években.

Mexikó esetében látható, hogy sem a korábbi elnökök terménypusztításon alapuló politikája, sem pedig Calderón erősebb bűnüldözési fellépése nem állította meg a kábítószer-kereskedelmet, a mennyiségi korlátozásra tett kísérletek pedig nem emelték meg az illegális drogok árát a várakozásoknak megfelelően. A droggartellek az utóbbi időben egyre jelentősebb hatalomra tettek szert mind az országon belül, mind pedig a csempészszervezetek között.

Az viszont megfigyelhető, hogy az utóbbi időben a kábítószer-kereskedelem terjedésével az ehhez kapcsolódó erőszak is megnövekedett, például Mexikó esetében Calderón elnöksége alatt nagy mértékben megemelkedett a gyilkosságok és a bebörtönzöttek száma, sőt, a katonai kiadások is a drogellenes háború miatt. A droggartellek elleni akciók a főbb kartellek felaprózódásához vezettek, az erőszak azonban tovább növekedett, különösen a kartellen belüli, vezető pozícióért folyó hatalmi harcoknak, továbbá a kartellek közötti, piacért folytatott vetélkedésnek köszönhetően. Ahelyett, hogy csökkenne a kábítószer mennyisége és használata, valójában csak növekszik annak aránya és a negatív externáliáinak hatása is.

IRODALOMJEGYZÉK

- Bagley, Bruce (2013) The evolution of drug trafficking and organized crime in Latin America. *Sociologia, Problemas e Prácticas*, 71. sz. 99–123. o. [Online]. Elérhető: <http://journals.openedition.org/spp/1010>. (A letöltés ideje: 2019. 04. 10.)
- Bastidas, Sabino (2012) México: el sexenio solitario de Felipe Calderón. *Política Exterior*, 26. évf. 148. sz. 97–101. o. [Online]. Elérhető: www.jstor.org/stable/41702701. (A letöltés ideje: 2019. 04. 09.)
- Bonner, Robert C. (2012) The Cartel Crackdown: Winning the Drug War and Rebuilding Mexico in the Process. *Foreign Affairs*, 91. évf. 3. sz., 12–16. o. [Online]. Elérhető: <https://www.jstor.org/stable/23217962>. (A letöltés ideje: 2019. 04. 09.)
- Brouwer, Kimberly C., Case, Patricia, Ramos, Rebeca, Magis-Rodríguez, Carlos, Bucardo, Jesus, Patterson, Thomas L. és Strathdee, Steffanie A. (2009) Trends in Production, Trafficking and Consumption of Methamphetamine and Cocaine in Mexico. *Subst Use Misuse*. 2006; 41. évf. 5. sz. 707–727. o. [Online]. Elérhető: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2757051/>. (A letöltés ideje: 2019. 03. 12.)
- Bucardo, Jesus, Brouwer, Kimberly C., Magis-Rodríguez, Carlos, Ramos, Rebeca, Fraga, Miguel, Perez, Saida G., Patterson, Thomas L. és Strathdee, Steffanie A. (2005) Historical trends in the production and consumption of illicit drugs in Mexico: Implications for the prevention of blood borne. *Drug Alcohol Depend*, 2005. szept. 79. évf. 3. sz. 281–293. o. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2196212/pdf/nihms36570.pdf>. (A letöltés ideje: 2019. 03. 12.)
- Calderón, Gabriela, Robles, Gustavo, Díaz-Cayeros, Alberto és Magaloni, Beatriz (2015) The Beheading of Criminal Organizations and the Dynamics of Violence in Mexico. *The Journal of Conflict Resolution*, 59. évf., 8. sz., Különkiadás: Drug Violence in Mexico (2015. dec.), 1455–1485. o. [Online]. Elérhető: <https://www.jstor.org/stable/24546350>. (A letöltés ideje: 2019. 03. 07.)
- Campbell, Howard (2014) Narco-Propaganda in the Mexican „Drug War”: An Anthropological Perspective. *Latin American Perspectives*, 41. évf. 2. sz. 60–77. o. [Online]. Elérhető: https://www.jstor.org/stable/pdf/24575498.pdf?refreqid=%3Ac4f66c37e08090f02ae5f6f02db0e0&seq=1#page_scan_tab_contents. (A letöltés ideje: 2019. 01. 09.)
- Chi, Jocelyn, Hayatdavoudi, Lila, Kruszona, Sarah és Rowe, Brad (2013) Reducing Drug Violence in Mexico: Options for Implementing Targeted Enforcement. UCLA Luskin School of Public Affairs. [Online]. Elérhető: https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/reducing_drug_violence_mexico.pdf. (A letöltés ideje: 2019. 04. 13.)
- Colombia Reports Data (2018) Coca cultivation. [Online]. Elérhető: <https://data.colombiareports.com/colombia-coca-cultivation-statistics/>. (A letöltés ideje: 2019. 03. 19.)

- Comisión Latinoamericana sobre Drogas y Democracia (CICAD) (2009) Drogas y Democracia: Hacia un Cambio de Paradigma. *Comisión Latinoamericana sobre Drogas y Democracia*, 1–42. o. [Online]. Elérhető: http://www.cicad.oas.org/fortalecimiento_institucional/planesNacionales/docs/Drogas%20y%20Democracia.%20Hacia%20un%20cambio%20de%20paradigma.pdf. (A letöltés ideje: 2019. 02. 20.)
- Count the Costs (CTC) (2019) The War on Drugs: Are we paying too high a price? *Count the Costs, 50 years of the War on Drugs*. [Online]. Elérhető: <https://transformdrugs.org/wp-content/uploads/2019/02/CTC-War-on-Drugs-Count-the-Costs-7-cost-summary.pdf>. (A letöltés ideje: 2019. 02. 22.)
- Dal Bó, Ernesto – Dal Bó, Pedro – Di Tella, Rafael (2006) "Plata O Plomo?": Bribe and Punishment in a Theory of Political Influence. *The American Political Science Review*. 100. évf. 1. sz. 41–53. o. [Online]. Elérhető: <https://www.jstor.org/stable/27644330>. (A letöltés ideje: 2019. 04. 09.)
- Dell, Melissa (2015) Trafficking Networks and the Mexican Drug War. *The American Economic Review*, 105. évf., 6. sz., 1738–1779. o. [Online]. Elérhető: <https://www.jstor.org/stable/43495438>. (A letöltés ideje: 2019. 01. 09.)
- Ekici, Behsat (2016) Why Does The International Drug-Control System Fail? *All Azimuth* 5. évf. 2. sz. 63–90. o. [Online]. Elérhető: https://www.researchgate.net/publication/315850625_Why_Does_The_International_Drug-Control_System_Fail. (A letöltés ideje: 2019. 03. 29.)
- ENSZ (2019a) 18. Single Convention on Narcotic Drugs, 1961, as amended by the Protocol Amending the Single Convention on Narcotic Drugs. *United Nations, Treaty Series* 976. évf. 6. fejezet. [Online]. Elérhető: <https://treaties.un.org/doc/Publication/MTDSG/Volume%20I/Chapter%20VI/VI-18.en.pdf>. (A letöltés ideje: 2019. 03. 31.)
- ENSZ (2019b) 16. Convention on Psychotropic Substances. *United Nations, Treaty Series*, 1019. évf. 6. fejezet. [Online]. Elérhető: <https://treaties.un.org/doc/Publication/MTDSG/Volume%20I/Chapter%20VI/VI-16.en.pdf>. (A letöltés ideje: 2019. 03. 31.)
- ENSZ (2019c) 19. United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances. *United Nations, Treaty Series*, 1582. évf. 6. fejezet. [Online]. Elérhető: <https://treaties.un.org/doc/Publication/MTDSG/Volume%20I/Chapter%20VI/VI-19.en.pdf>. (A letöltés ideje: 2019. 03. 31.)
- Estados Unidos Mexicanos (2018) Sexto Informe de Gobierno 2017–2018. Anexo Estadístico. [Online]. Elérhető: http://cdn.presidencia.gob.mx/sextoinforme/informe/6_IG_AnexoEstadistico.pdf. (A letöltés ideje: 2019. 03. 14.)
- Estados Unidos Mexicanos (2014) Código Penal Federal. Cámara de Diputados del H. Congreso de la Unión. [Online]. Elérhető: <https://www.wipo.int/edocs/lex-docs/laws/es/mx/mx148es.pdf>. (A letöltés ideje: 2019. 03. 27.)
- Estados Unidos Mexicanos (2013) Primer Informe de Gobierno 2012–2013: Anexo Estadístico. [Online]. Elérhető: http://d5d3d27e1f3d539a162f-a00104427eb-c661a8d17f062b85c9f9a.r74.cf2.rackcdn.com/1_IG_ANEXO_ESTADISTICO.pdf. (A letöltés ideje: 2019. 03. 14.)

- Galenianos, Manolis, Pacula, Rosalie Liccardo és Persico, Nicola (2012) A Search-Theoretic Model of the Retail Market for Illicit Drugs. *The Review of Economic Studies*, 79. évf. 3. sz. 1239–1269. o. [Online]. Elérhető: <https://www.jstor.org/stable/23261385>. (A letöltés ideje: 2019. 03. 24.)
- GCDP: Global Commission on Drug Policy (2016) Advancing Drug Policy Reform: A New Approach to Decriminalization. 2016 Report. *Global Commission on Drug Policy*. [Online]. Elérhető: <http://www.globalcommissionondrugs.org/wp-content/uploads/2016/11/GCDP-Report-2016ENGLISH.pdf>. (A letöltés ideje: 2019. 03. 29.)
- Guerrero-Gutiérrez, Eduardo (2011) Security, Drugs, and Violence in Mexico: A Survey. 7th North American Forum, Washington DC, 2011. [Online]. Elérhető: <https://cei.colmex.mx/Estudios%20sobre%20violencia/Estudios%20Violencia%20M%C3%A9xico%20Materiales%20recibidos/Eduardo%20Guerrero,%20Security,%20Drugs,%20and%20Violence%20in%20Mexico,%20A%20Survey.pdf>. (A letöltés ideje: 2019. 03. 12.)
- Hall, Wayne (2017) The future of the international drug control system and national drug prohibitions. *Society for the Study of Addiction*. 113. évf. 7. sz. 1210–1223. o. [Online]. Elérhető: <http://fileserv.idpc.net/library/The-future-of-the-international-drug-control-system-Hall-2017-Addiction.pdf>. (A letöltés ideje: 2019. 03. 29.)
- Hall, Wayne és Weier, Megan (2010) Lee Robins' studies of heroin use among US Vietnam veterans. *Society for the Study of Addiction*, 112. sz. 176–180. o. [Online]. Elérhető: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/add.13584>. (A letöltés ideje: 2019. 03. 29.)
- Heinze, Gerhard és Armas-Castañeda, Gabriela (2015) Public policies on the use of drugs in Mexico and Latin America. *Drug Science, Policy and Law*. 2. évf. 1. sz. 1–11. o. [Online]. Elérhető: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/2050324515611587>. (A letöltés ideje: 2019. 03. 27.)
- Hernández, Ana Paula (2011a) Legalización de drogas y situación carcelaria en México. In: *Sistemas sobrecargados: Leyes de drogas y cárceles en América Latina. WOLA, Informe de 2011*. [Online]. Elérhető: https://www.wola.org/sites/default/files/downloadable/Drug%20Policy/2011/Spanish/Sistemas_Sobrecargados-mexico-3.pdf. (A letöltés ideje: 2018. 09. 19.)
- Hernández, Ana Paula (2011b) Drug legislation and the prison situation in Mexico. *The Washington Office on Latin America. Systems Overload – Drug laws and prisons in Latin America*. [Online]. Elérhető: https://www.wola.org/sites/default/files/downloadable/Drug%20Policy/2011/WOLATNI-Systems_Overload-mexico-def.pdf. (A letöltés ideje: 2019. 03. 27.)
- Kellner, Tomas és Pipitone, Francesco (2010) Inside Mexico's Drug War. *World Policy Journal*, 27. évf. 1. sz. 29–37. o. [Online]. Elérhető: <https://www.jstor.org/stable/pdf/27870316.pdf?refreqid=%3A529fce7373b017398b2ee83ff8b6cf3b>. (A letöltés ideje: 2019. 01. 09.)

- Langton, Jerry (2011) *Gangland: The Rise of the Mexican Drug Cartels from El Paso to Vancouver*. John Wiley & Sons. [Online]. Elérhető: <https://books.google.hu/books?id=0QMtubyNigEC&printsec=frontcover&dq=mexico+cartel&hl=hu&sa=X&ved=0ahUKewjo9Ou-rfjfAhU68uAKHaEIDsgQ6AEIUjAF#v=onepage&q=%michoac%C3%A1no&f=false>. (A letöltés ideje: 2019. 01. 18.)
- LaSusa, Mike (2015) *An Economic Approach to Fighting Mexico's Drug Cartels*. [Online]. Elérhető: <https://www.insightcrime.org/news/analysis/an-economic-approach-to-fighting-mexico-drug-cartels/>. (A letöltés ideje: 2019. 01. 09.)
- Lessing, Benjamin (2017) *Making Peace in Drug Wars. Crackdowns and Cartels in Latin America*. Cambridge University Press, New York. 202–238. o. [Online]. Elérhető: <https://doi.org/10.1017/9781108185837.008>. (A letöltés ideje: 2019. 04. 12.)
- Levine, Harry G. (2003) *Commentary. Global drug prohibition: its uses and crises*. *International Journal of Drug Policy* 14. sz. 145–153. o. [Online]. Elérhető: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0955395903000033>. (A letöltés ideje: 2019. 03. 29.)
- Mackey, Tim Ken, Beletsky, Leo, Werb, Dan, Rangel, Gudelia, Arredondo, Jaime és Srathedee, Steffanie A. (2014) *Mexico's „ley de narcomenudeo” drug policy reform and the international drug control regime*. *Harm Reduction Journal*, 11. évf. 1. sz. 31. o. [Online]. Elérhető: https://www.researchgate.net/publication/268217513_Mexico's_ley_de_narcomenudeo_drug_policy_reform_and_the_international_drug_control_regime. (A letöltés ideje: 2019. 02. 27.)
- Mejía, Daniel és Csete, Johanne (2016) *The Economics of the Drug War: Unaccounted costs lost lives, missed opportunities*. UNODC Open Society Foundations, [Online]. Elérhető: https://www.unodc.org/documents/un-gass2016/Contributions/Civil/OpenSociety/The_Economics_of_the_Drug_War_-_Unaccounted_Costs_Lost_Lives_Missed_Opportunities.pdf. (A letöltés ideje: 2019. 03. 19.)
- Mejía, Daniel, Restrepo, Pascual és Castillo, Juan Camilo (2013) *Illegal drug markets and violence in Mexico: The causes beyond Calderón*. *ISSDP Conference Papers*. [Online]. Elérhető: <https://lacer.lacea.org/handle/123456789/12544>. (letöltés ideje: 2019. 04. 01.)
- Mercille, Julien (2011) *Violent Narco-Cartels or US Hegemony? The political economy of the 'war on drugs' in Mexico*. *Third World Quarterly*, 32. évf. 9. sz. 1637–1653. o. [Online]. Elérhető: <https://www.jstor.org/stable/41341189>. (A letöltés ideje: 2019. 01. 09.)
- Morris, Evelyn Krache (2013) *Think Again: Mexican Drug Cartels*. *Foreign Policy*, 203. sz. Special Issue: The 100 leading global thinkers of 2013, 30–33. o. [Online]. Elérhető: <https://www.jstor.org/stable/24576001>. (A letöltés ideje: 2019. 01. 09.)
- Narayanan, Suresh és Vicknasingam, Balasingam (2010) *Responses to the Illicit Drug Problem: Insights from Supply and Demand Analysis*. *The Australian Economic Review*, 43. évf. 1. sz. 88–99. o. [Online]. Elérhető: https://econpapers.repec.org/article/blaausecr/v_3a43_3ay_3a2010_3ai_3a1_3ap_3a88-99.htm. (A letöltés ideje: 2019. 04. 23.)

- Noriega, Roger F. (2018) Mexico's 'Narco' Crisis. Transnational Organized Crime on Our Doorstep. *American Enterprise Institute*. [Online]. Elérhető: <https://www.judiciary.senate.gov/imo/media/doc/12-12-18%20Noriega%20Testimony.pdf>. (A letöltés ideje: 2019. 04. 14.)
- Prison Studies* (2019) Mexico. [Online]. Elérhető: <http://www.prisonstudies.org/country/mexico>. (A letöltés ideje: 2019. 04. 10.)
- Reuter, Peter (2014) The Mobility of Drug Trafficking. In: *Ending the Drug Wars. Report of the LSE Expert Group on the Economics of Drug Policy*. 33–40. o. [Online]. Elérhető: http://eprints.lse.ac.uk/56706/1/Ending_the%20drug_wars.pdf. (A letöltés ideje: 2018. 11. 20.)
- Reuter, Peter (szerk.) (2010) Understanding the Demand for Illegal Drugs. *National Research Council of the National Academies*, Washington. [Online]. Elérhető: <https://www.nap.edu/read/12976/chapter/1>. (A letöltés ideje: 2019. 03. 15.)
- Reuter, Peter, (2001) The Limits of Supply-side Drug Control. *The Milken Institute Review*, First Quarter, 14–23. o. [Online]. Elérhető: <http://faculty.publicpolicy.umd.edu/sites/default/files/reuter/files/milken.pdf>. (A letöltés ideje: 2019. 04. 01.)
- Ronfeldt, David, Arquilla, John, Fuller, Graham E. és Fuller, Melissa (1998) The Zapatista Social Netwar in Mexico. *RAND Arroyo Center*, Monograph Report. [Online]. Elérhető: https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monograph_reports/1998/MR994.pdf. (A letöltés ideje: 2019. 04. 10.)
- Rose, Christiern (2016) The War on Drugs: An Analysis of the Effects of Supply Disruption on Prices and Purity. *Toulouse School of Economics*, Working Papers N. TSE-643. [Online]. Elérhető: http://publications.ut-capitole.fr/21595/1/rose_21595.pdf. (A letöltés ideje: 2019. 01. 09.)
- Seelke, Clare Ribando, Wyler, Liana Sun, Beittel, June S. és Sullivan, Mark P. (2011) Latin America and the Caribbean: Illicit Drug Trafficking and U.S. Counterdrug Programs. *Congressional Research Service Report for Congress*. [Online]. Elérhető: <https://fas.org/sgp/crs/row/R41215.pdf>. (A letöltés ideje: 2019. 04. 03.)
- Sherman, Lawrence W. (1990) Police Crackdowns: Initial and Residual Deterrence. *Crime and Justice*, 12. évf. 1–48. o. [Online]. Elérhető: www.jstor.org/stable/1147437. (A letöltés ideje: 2019. 04. 11.)
- Shirk, David A. (2011) The Drug War in Mexico. Confronting a Shared Threat. *Council Special Report*, 60. sz. Council on Foreign Relations. [Online]. Elérhető: https://www.cfr.org/content/publications/attachments/Mexico_CSR60.pdf. (A letöltés ideje: 2019. 03. 28.)
- Shirk, David A. és Wallman, Joel (2015) Understanding Mexico's Drug Violence. *The Journal of Conflict Resolution*. 59. évf. 8. sz. Különkiadás: Drug Violence in Mexico. 1348–1376. o. [Online]. Elérhető: <https://www.jstor.org/stable/24546346>. (A letöltés ideje: 2019. 04. 09.)
- SIREM (2013) Políticas de drogas en México y Chile: Estimación de costos económicos y sociales y de escenarios alternativos. Sistema de Información Regional de México y Fundación Chile 21. [Online]. Elérhető: http://www.espolea.org/uploads/8/7/2/7/8727772/estudio_de_costos_mexico-chile_es.pdf. (A letöltés ideje: 2019. 01. 18.)

- Szente-Varga Mónika (2015) A jaguár karmai közt – Mexikó a 2010-es években. *Nemzet és Biztonság*, 2015/6. sz. 49–56. o. [Online]. Elérhető: http://real.mtak.hu/80326/1/nb_2015_6_06_szente_varga_monika_a_jaguar_karmai_kozt_mexiko_a_2010es_evekben_u.pdf. (A letöltés ideje: 2019. 01. 09.)
- TDPF: Transform Drogpolitikai Alapítvány (2018) Ending the war on drugs. How to win the global policy debate. *TDPF, Transform, Getting drugs under control & Mexico Unido contra la delincuencia*. [Online]. Elérhető: https://transformdrugs.org/wp-content/uploads/2018/12/Global-Drug-Policy-Debate_0-1.pdf. (A letöltés ideje: 2019. 03. 29.)
- Tinajero, Jorge Hernández és Angles, Carlos Zamudio (2009) Mexico: The Law Against Small-Scale Drug Dealing. *Legislative Reform of Drug Policies*, 3. sz. Transnational Institute. 1–8. o. [Online]. Elérhető: <https://www.tni.org/files/download/dlr3.pdf>. (A letöltés ideje: 2019. 01. 18.)
- Toro, María Celia (1995) Mexico's „war” on Drugs: Causes and Consequences. *Lynne Rienner Publishers*. [Online]. Elérhető: https://books.google.co.uk/books?id=a_Hy6m4-Y8YC&printsec=frontcover&dq=M%C3%A9xico+drug+trade+OR+drogas+OR+drugs+-medicine+-pharmaceutical&hl=hu&sa=X&ved=0ahUKEwiJm-nYvvjfAhXBxYUKHZZIB5cQ6A-EIKTAA#v=onepage&q=M%C3%A9xico%20drug%20trade%20OR%20drogas%20OR%20drugs%20-medicine%20-pharmaceutical&f=false (A letöltés ideje: 2019. 01.18.)
- United Nations Office on Drugs and Crime (2019b) Intentional Homicide Victims. [Online]. Elérhető: <https://dataunodc.un.org/crime/intentional-homicide-victims>. (A letöltés ideje: 2019. 03. 19.)
- United Nations Office on Drugs and Crime (2019a) Retail and wholesale drug prices (in US\$). [Online]. Elérhető: <https://dataunodc.un.org/drugs/prices>. (A letöltés ideje: 2019. 03. 22.)
- United Nations Office on Drugs and Crime (2018) World Drug Report 2018. Pre-briefing to the Member States. *UNODC*, 2018. június 20., Bécs. [Online]. Elérhető: <https://www.unodc.org/wdr2018/prelaunch/Pre-briefingAM-fixed.pdf>. (A letöltés ideje: 2019. 01. 08.)
- United Nations Office on Drugs and Crime (2016) The Economics of the Drug War: Unaccounted Costs, Lost Lives, Missed Opportunities. *UNODC & Open Society Foundations*. [Online]. Elérhető: <https://www.opensocietyfoundations.org/uploads/cbed29ba-dbad-4c95-93f8-c501b8d4c0eb/economics-drug-war-20160928.pdf>. (A letöltés ideje: 2019. 04. 15.)
- United Nations Office on Drugs and Crime (2013) World Drug Report 2013. Maps and Tables. [Online]. Elérhető: <https://www.unodc.org/wdr2013/en/maps-and-graphs.html>. (A letöltés ideje: 2019. 04. 11.)
- United Nations Office on Drugs and Crime (2012) Volume 2. Statistics: Prices. *UNODC*. [Online]. Elérhető: <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/WDR-2012.html>. (A letöltés ideje: 2019. 04. 02.)

- United Nations Office on Drugs and Crime (2011) Volume 2. Statistics: Prices. *UNODC*. [Online]. Elérhető: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/WDR2011/WDR_Final_Prices_crop.pdf. (A letöltés ideje: 2019. 04. 02.)
- United Nations Office on Drugs and Crime (2010) Volume 2. Statistics: Prices. *UNODC*. [Online]. Elérhető: <https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/WDR2010/AllPrices.pdf>. (A letöltés ideje: 2019. 04. 02.)
- United Nations Office on Drugs and Crime (2009) World Drug Report 2008: Volume 2. Statistics: Prices. *UNODC*. [Online]. Elérhető: https://www.unodc.org/documents/wdr/WDR_2009/WDR2009. (A letöltés ideje: 2019. 04. 02.)
- United Nations Office on Drugs and Crime (2008) World Drug Report 2008: Volume 2. Statistics: Prices. *UNODC*. [Online]. Elérhető: https://www.unodc.org/documents/wdr/WDR_2008/WDR2008_Statistical_Annex_Prices.pdf. (A letöltés ideje: 2019. 04. 02.)
- United Nations Office on Drugs and Crime* (2007) World Drug Report 2007. Data and Analysis. [Online]. Elérhető: <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/WDR-2007.html>. (A letöltés ideje: 2019. 04. 11.)
- United Nations Office on Drugs and Crime (2005) World Drug Report 2005. Volume 2. *UNODC* Statistics. [Online]. Elérhető: https://www.unodc.org/pdf/WDR_2005/volume_2_chap7_cannabis.pdf. (A letöltés ideje: 2019. 04. 02.)
- United Nations Office on Drugs and Crime (2004) World Drug Report 2004, 2. kötet, Statistics. *UNODC*. [Online]. Elérhető: https://www.unodc.org/pdf/WDR_2004/volume_2.pdf. (A letöltés ideje: 2019. 04. 02.)
- United Nations Office on Drugs and Crime (2003) Global Illicit Drug Trends 2003. *UNODC*. [Online]. Elérhető: https://www.unodc.org/pdf/trends2003_www_E.pdf. (A letöltés ideje: 2019. 04. 11.)
- United Nations Office on Drugs and Crime (2000) World Drug Report 2000. *UNODC*. [Online]. Elérhető: https://www.unodc.org/pdf/world_drug_report_2000/report_2001-01-22_1.pdf. (A letöltés ideje: 2019. 04. 11.)
- Uppsala Conflict Data Program (2019) Mexico. *UCDP*. [Online]. Elérhető: <https://ucdp.uu.se/#/country/70>. (A letöltés ideje: 2019. 04. 09.)
- Uppsala Conflict Data Program* (2018) The Uppsala Conflict Data Program. [Online]. Elérhető: <https://www.pcr.uu.se/research/ucdp/>. (A letöltés ideje: 2019. 04. 09.)
- Világbank* (2019) Military expenditure (current USD) [Online]. Elérhető: <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.CD>. (A letöltés ideje: 2019. 04. 09.)
- Wert, James Van (1985) El control de los narcóticos en México. Una década de institucionalización y un asunto diplomático. In: Székely, Gabriel (1985): Mexico–Estados Unidos. *Colegio de Mexico*. [Online]. Elérhető: <https://www.jstor.org/stable/j.ctv3f8qrj.8>. (A letöltés ideje: 2019. 03. 27.)
- Windle, J. és Farrell, G. (2013) Popping the Balloon Effect: Assessing Drug Law Enforcement in Terms of Displacement, Diffusion and the Containment Hypothesis. *Substance Use and Misuse*, 47. sz. (8/9), 868–876. o. [Online]. Elérhető: <https://core.ac.uk/download/pdf/42538287.pdf>. (A letöltés ideje: 2019. 04. 11.)

Wodak, Alex (2017): From failed global drug prohibition to regulating the drug market. *Society for the Study of Addiction*. 113. évf. 7. sz. 1225–1226. o. [Online]. Elérhető: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/add.14111>. (A letöltés ideje: 2019. 03. 29.)

Zedillo Ponce de León, Ernesto, Corraera González, Catalina Pérez és Madrazo Lajous, Alejandro, Alonso Aranda, Fernanda (2018): La política de drogas en México: causa de una tragedia nacional. Una propuesta radical, e indispensable, para remediarla. Centro sobre la reforma de la política mundial de drogas. Consejo Mexicano. [Online]. Elérhető: <http://consejomexicano.org/multimedia/1537888545-44.pdf>. (A letöltés ideje: 2019. 01. 18.)